

ARTNOVA KONSERWACJA ZABYTKÓW SC
mgr NATALIA PAWŁOWSKA – dyplomowany konserwator dzieł sztuki
Nr dyplomu 1400/122652/2008 UMK
mgr MAŁGORZATA RZEPECKA – magister sztuki
91-485 Łódź, ul. Sowińskiego 5/1, tel. 731788044, 607779600, NIP 7262652871

PROGRAMY PRAC KONSERWATORSKICH DLA WYBRANYCH RZEźB PARKOWYCH I MAŁEJ ARCHITEKTURY OGRODOWEJ PARKU ZAMKU W ŁAŃCUCIE

w ramach przedsięwzięcia :

„Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego dawnej Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo-konserwatorskie oraz wykreowanie nowych przestrzeni ekspozycyjnych OR-KA II, III, IV, VII”

Szczegółowy zakres opracowania:

ZADANIE VI

WARTOWNIA
PORTIERNIA
PAWILON ELIZIN
PERGOLA
POSAŁG MATKI BOSKIEJ

Autor dokumentacji: mgr Natalia Pawłowska

Autor fotografii: mgr Natalia Pawłowska
mgr Małgorzata Rzepecka

Autor badań: mgr Natalia Pawłowska
mgr Małgorzata Rzepecka

Warszawa, listopad 2015 r.

Dokumentacja chroniona prawem autorskim Dz. U. Nr 24 poz.83 z 23.04, 1994 r.
Wszelkie zmiany, powielanie, udostępnianie osobom trzecim bez zgody autora zabronione.

SPIS TREŚCI

I. Wartownia / Kordegarda

1.0.Karta identyfikacyjna zbytku i dokumentacji.....	str. 4
2.0.Historia obiektu.....	str.4
3.0.Opis, analiza formy, funkcji i treści.....	str.5
4.0.Technika i technologia.....	str.6
5.0.Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	str.12
6.0.Cel oraz założenia konserwacji – projekt konserwatorski.....	str.13
7.0.Program prac konserwatorskich.....	str.13
8.0. Dokumentacja fotograficzna.....	str.16

II. Portiernia / Stara Kordegarda

1.0.Karta identyfikacyjna zbytku i dokumentacji.....	str.20
2.0.Historia obiektu.....	str.20
3.0.Opis, analiza formy, funkcji i treści.....	str.21
4.0.Technika i technologia.....	str.22
5.0.Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	str.25
6.0.Cel oraz założenia konserwacji – projekt konserwatorski.....	str.25
7.0.Program prac konserwatorskich.....	str.26
8.0. Dokumentacja fotograficzna.....	str.28

III. Pawilon Elizin

1.0.Karta identyfikacyjna zbytku i dokumentacji.....	str.30
2.0.Historia obiektu.....	str.31
3.0.Opis, analiza formy, funkcji i treści.....	str.31
4.0.Technika i technologia.....	str.31
5.0.Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	str.33
6.0.Cel oraz założenia konserwacji – projekt konserwatorski.....	str.34
7.0.Program prac konserwatorskich.....	str.34
8.0. Dokumentacja fotograficzna.....	str.36

VI. Pergola drewniana

1.0.Karta identyfikacyjna zbytku i dokumentacji.....	str.38
2.0.Historia obiektu.....	str.38
3.0.Opis, analiza formy, funkcji i treści.....	str.40
4.0.Technika i technologia.....	str.40
5.0.Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	str.43
6.0.Cel oraz założenia konserwacji – projekt konserwatorski.....	str.43
7.0.Program prac konserwatorskich.....	str.44
8.0. Dokumentacja fotograficzna.....	str.46

VII. Posąg Matki Boskiej z cokołem

1.0.Karta identyfikacyjna zbytku i dokumentacji.....	str.53
2.0.Historia obiektu.....	str.53
3.0.Opis, analiza formy, funkcji i treści.....	str.54
4.0.Technika i technologia.....	str.54

5.0.Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	str.55
6.0.Cel oraz założenia konserwacji – projekt konserwatorski.....	str.56
7.0.Program prac konserwatorskich.....	str.56
8.0. Dokumentacja fotograficzna.....	str.59

WARTOWNIA / KORDEGARDA PRZY BRAMIE GŁÓWNEJ

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

NR REJESTRU ZABYTKÓW A-1023 z dn. 27.VIII.1979 r. NR INW. ZBIORU :

.....

1.1 DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ : budynek parkowy typu pawilonowego

TEMAT: Wartownia / Kordegarda

DATOWANIE: budowla datowana na lata 1890-1904 r.

TECHNIKA ORYGINAŁU: budynek parterowy z dachem dwuspadowym i z otwartą wnęką

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA, KRAJ:

SYGNATURA: brak

INSKRYPCJE : brak

LOKALIZACJA: budynek usytuowany przy Bramie Głównej od strony zachodniej na terenie parku zamkowego w Łańcucie

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK: Muzeum - Zamek w Łańcucie, ul. Zamkowa 1, 37-100 Łańcut

WYKONAWCA: ARTNOVA Konserwacja Zabytków s. c. , ul. Sowińskiego 5/1, 91-485 Łódź

ZLECENIODAWCA: PASPROJEKT, ul. Plantowa 5, Nadarzyn

WYMIARY/KSZTAŁT: budynek wzniesiony na planie kwadratu z dachem

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE, REMONTY): TAK X NIE -

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK - NIE -

2.0. HISTORIA OBIEKTU

.....

Wartownia (Kordegarda) została wybudowana w czasie wielkiej przebudowy parku przez Potockich. Kolejny ordynat Łańcuta Roman Potocki (1851-1915) przejmował Zamek i ogród w 1885 r. po Alfredzie Potockim, który skupiając się na polityce i gospodarce zaniedbał park. Działalności Romana Potockiego a zwłaszcza jego żony Elżbiety Łańcuckiej ogród

zawdzięcza odbudowę i rozbudowę. Przekształcając Zamek w nowoczesną, komfortowo wyposażoną rezydencję zadbano również o jego otoczenie. Trwające przez 14 lat prace (od 1890 do 1904) objęły przebudowę ogrodu w jego dotychczasowych granicach oraz rozbudowę w kierunku wschodnim przez przyłączenie dużego terenu. Opracowanie planu parku oraz dozór nad jego realizacją powierzono ogrodnikowi Nathaniela Rothschilda z Wiednia – Maxwaldowi. Pod kierunkiem Maxwalda, pod bezpośrednim kierownictwem Witouschka i przy współudziale dużego zespołu pracowników, powstał duży, angielski park krajobrazowy.¹ Podczas odbudowy parku zyskał on nowe ogrodzenia i bramy wjazdowe oraz dwie wartownie, jedną przy głównej bramie wjazdowej od północnego-zachodu – Kordegarda, drugą od południa przy Domu Ogrodników – Stara Kordegarda. Park zamknięto dla publiczności i na stałe strzegli go dozorczy.

Kordegarda - to „niewielki, murowany budynek usytuowany w pobliżu bramy, z wejściem od strony północnej. W latach siedemdziesiątych budynek pełnił rolę portierni w godzinach nocnych, a w sezonie letnim był wypożyczany w ciągu dnia do użytku miejscowego PTTK.² Obecnie budynek nadal pełni rolę portierni także w ciągu dnia.

3.0. OPIS ANALIZA FORMY FUNKCJI I TRESCI

.....

Budynek wzniesiony na planie prostokąta, składa się z otwartej, prostokątnej wnęki w której umieszczone są drzwi wejściowe, przedsionka i pokoju. Elewacja od strony alejki - elewacja frontowa ma kształt stojącego prostokąta zwieńczonego trójkątnym tympanonem. Wnęka jest duża i głęboka, zamknięta od góry płaskim łukiem. Boczne części ścian frontowej mają dekorację w formie boniowania które przenosi się na boczne elewacje budynku. W górnej części mają dekorację w kształcie tryglifów. Łuk wnęki ma po obydwu stronach na bokach spłaszczony ślimacznice. Łuk wydzielony jest z elewacji delikatnym profilem. Nad łukiem w dekoracyjnym polu znajduje się umieszczony centralnie klucz/zwornik z rozetką, od niego w kierunkach zewnętrznych umieszczone są łamane girlandy z liści laurowych. Część dolną od tympanonu oddziela zgięty gzyms. W polu tympanonu znajduje się kartusz z

¹ E. Potocka: Łańcut – wspomnienia od roku 1885 do 1915, Łańcut 1915

² E. Baniukiewicz, Park w Łańcucie, Warszawa 1972 r.

herbem „Pilawa” – herb rodu Potockich. W klejnocie herbu korona hrabiowska pięcioma piórami. W wnęce w centralnej części znajdują się drzwi wejściowe do budynku drewniane, częściowo przeszklone z ozdobną kratą przeszklenia. Na ścianach wnętrza umieszczone są dekoracyjne ekrany. Nad drzwiami umieszczona latarnia.

Ściany boczne są zgierowane, za wnęką budynek jest poszerzony. W węższej części budynku znajdują się ekrany i kontynuacja boniowania. W dalszej części budynku na ścianie południowej znajdują się dwa wąskie okna ozdobione kratownicami, między oknami ciągną się wzdłużne boniownia. W górnej części ściany znajdują się symetrycznie rozmieszczone tryglify. Tylne ściana budynku jest również boniowana wzdłużnymi, symetrycznie rozmieszczonymi boniami, ozdobne tryglify umieszczone są jedynie w narożach ściany zachodniej. Ściana północna jest analogiczna do ściany południowej, bocznej z tą różnicą że tylnie okno zostało częściowo zamurowane.

Dookoła budynku umieszczony jest gładki tynkowany cokół i kamienna podmurówka. Dach jest wielopołaciowy, nad częścią werandową jest to dach dwuspadowy a nad korpusem głównym budynku dach czterospadowy zwieńczony małą sterczyną. Dach kryty jest dachówką ceramiczną.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

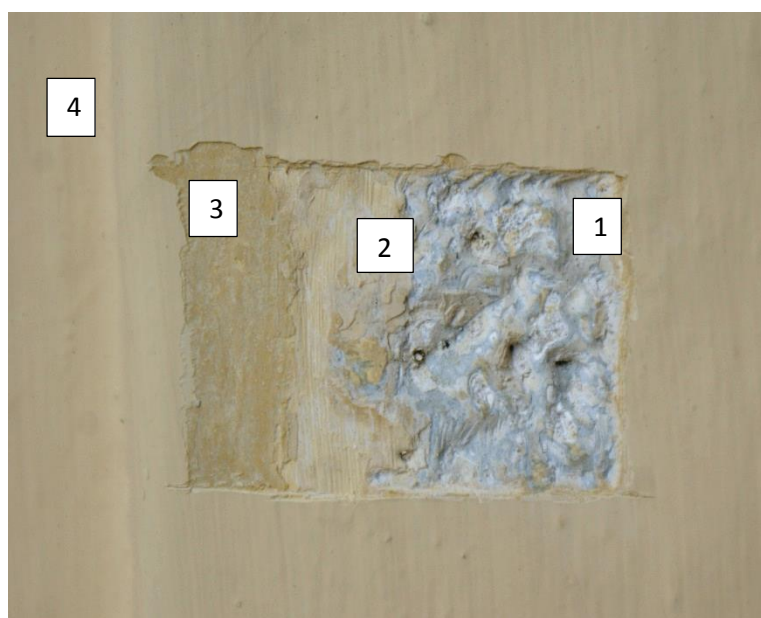
.....

4.1. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

W celu ustalenia technologii wykonania i kolorystyki budynku wykonano odkrywki sondażowe w miejscach gdzie mogły się pierwotnie znajdować oryginały powłoki – wyprawy tynkarskie i warstwy malarskie

ODKRYWKA NR 1. – ŚCIANA FRONTOWA, WNĘKA, EKRAN NA LEWEJ ŚCINIE

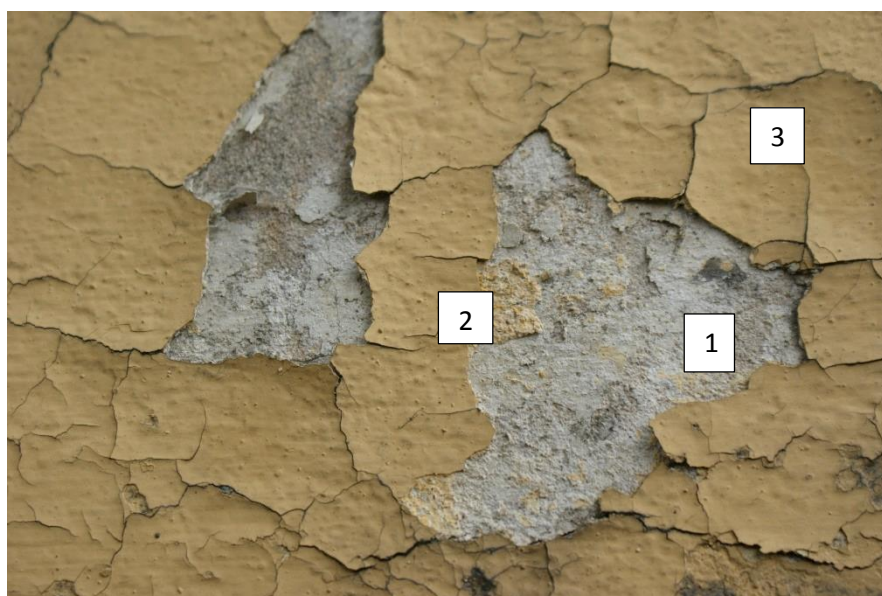
Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		Cegła ceramiczna pełna	--	I	1890 - 1905
2		Tynk wapienny podkładowy	15 mm		
3	○○○○○○ ○○○○○○	Tynk wapienny wierzchni opracowany na gładko a w partiach ekranów w formie regularnego baranka	3 - 5 mm		
4		Warstwa malarska w kolorze chłodnej biel	0,2 mm		
		Warstwa malarska w kolorze ugrowo żółtym	0,2 mm	II	I poł XX w.
		Warstwa malarska w kolorze ugrowym	0,2 mm	III	II poł XX w.
		Warstwa malarska w kolorze kremowo ugrowym	0,2 mm	IV	II poł XX w.

Fot. Odkrywki nr 1 – widoczne oryginalny baranek w kolorze białoszarym i kolejne warstwy malarskie: 1 – oryginalna warstwa malarska w kolorze chłodnej bieli, 2 –powłoka wtórna ugrowożółta, 3 –powłoka wtórna ugrowa, 4 – powłoka wtórna, obecna ugrowokremowa

ODKRYWKA NR 2 – SCIANA PÓŁNOCNA W PARTII BONIA

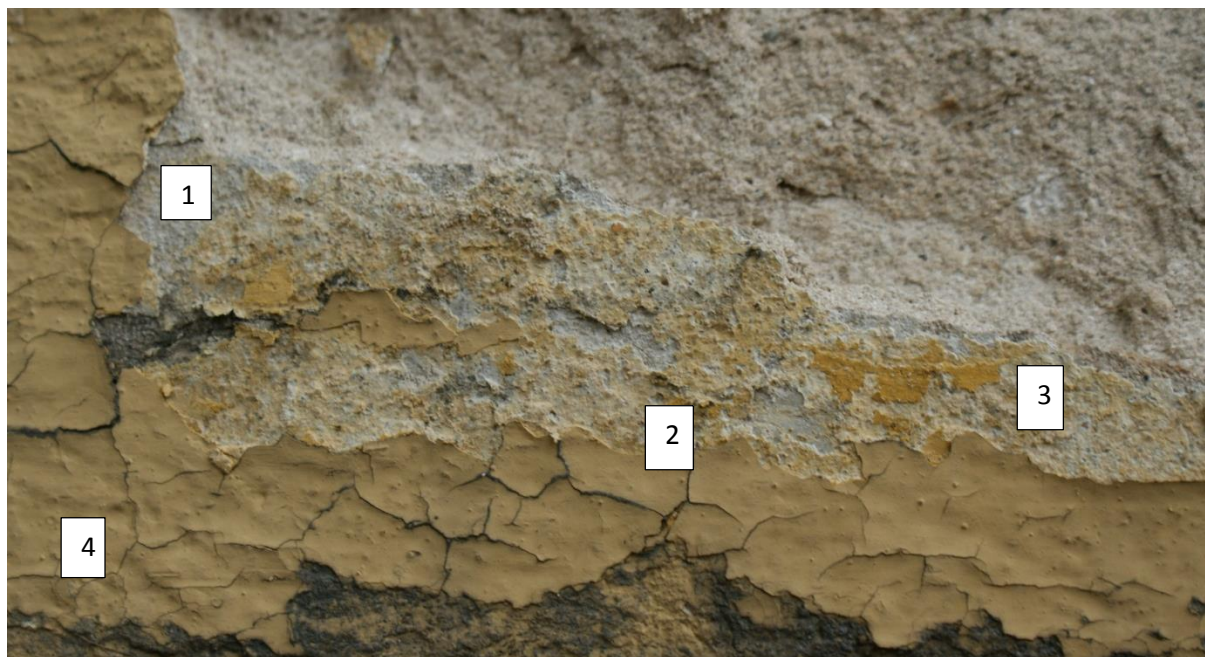
Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		Cegła ceramiczna pełna	--	I	1890 - 1905
2		Tynk wapienny podkładowy	15 mm		
3	○○○○○○	Tynk wapienny wierzchni opracowany na gładko a w partiach ekranów w formie regularnego baranka	3 - 5 mm		
4		Warstwa malarska w kolorze chłodnej bieli	0,2 mm		
5		Warstwa malarska w kolorze ugrowo żółtym	0,2 mm	II	I poł XX w.
6		Warstwa malarska w kolorze kremowo ugrowym	0,2 mm	IV	II poł XX w.

Fot. odkrywki nr 2 – rozkład warstwa malarskich: 1 – oryginalna warstwa malarska w kolorze chłodnej bieli, 2 –powłoka wtórna ugrowożółta, 3 – powłoka wtórna, obecna ugrowokremowa

ODKRYWKA NR 3 – ŚCIANA ZACHODNIA W PARTII BONIA

Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		Cegła ceramiczna pełna	--	I	1890 - 1905
2		Tynk wapienny podkładowy	15 mm		
3	○○○○○○○○	Tynk wapienny wierzchni opracowany na gładko a w partiach ekranów w formie regularnego baranka	3 - 5 mm		
4		Warstwa malarska w kolorze chłodnej bieli	0,2 mm		
5		Warstwa malarska w kolorze ugrowo żółtym	0,2 mm	II	I poł XX w.
6		Warstwa malarska w kolorze kremowo ugrowym	0,2 mm	IV	II poł XX w.

Fot. odkrywki nr 3 – rozkład warstwa malarskich: 1 – oryginalna warstwa malarska w kolorze chłodnej bieli, 2 –powłoka wtórna ugrowożółta, 3 – powłoka wtórna, obecna ugrowokremowa

ODKRYWKA NR 4 – COKÓŁ NA ŚCIANIE POŁUDNIOWEJ

Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		Cegła ceramiczna pełna	--	I	1890 - 1905
2		Tynk wapienny podkładowy	15 mm		
3	○○○○○○○○	Tynk wapienny wierzchni opracowany na gładko a w partiach ekranów w formie regularnego baranka	3 - 5 mm		
4		Warstwa malarska w kolorze szarym	0,2 mm		
5		Warstwa malarska w kolorze ugrowo żółtym	0,2 mm	II	I poł XX w.
6		Warstwa malarska w kolorze kremowo ugrowym	0,2 mm	IV	II poł XX w.

Fot. Odkrywki nr 4 – widoczna oryginalna warstwa malarska w kolorze szarym.

ODKRYWKA NR 5 – DETAL SZTUKATORSKI ŁUKU ARKADOWEGO

Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		Cegła ceramiczna pełna	--	I	1890 - 1905
2		Odlew cementowy	15 mm		
3		Szlichta wapienna drobnoziarnista	3 - 5 mm		
4		Warstwa malarska w kolorze ciepłej bieli	0,2 mm		
5		Warstwa malarska w kolorze ugrowo żółtym	0,2 mm	II	I poł XX w.
6		Warstwa malarska w kolorze kremowo ugrowym	0,2 mm	IV	II poł XX w.

Fot. odkrywki nr 5 - widoczny oryginalny kolor kremowobiały.

4.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Budynek pierwotnie tynkowany tynkiem wapiennym w dwóch warstwach: tynk podkładowy i wierzchnia szlichta. Niektóre elementy posiadały dekoracyjnie opracowane wyprawy tynkarskie w formie drobnego, okrągłego baranka/nakropka tj. ekrany/płyciny na ścianach wnętrza werandy, ekrany/płyciny na bocznych ścianach budynku (zewnątrzne ściany werandy), także ekrany nad oknami. Kolorystyka budynku była znacząco inna. Kolorem głównym była chłodna biel w odcieniu szarości, możliwym jest, że kolor taki posiada detal architektoniczny same zaś przestrzenie te są o ton ciemniejsze – jasna szarość. Cokół malowany był na kolor szary o średnim nasyceniu. Detal sztukatorski to odlewy cementowe pokryte powierzchniowo cienką wyprawą wapienną i zapokostowano dzięki czemu uzyskał on kolor ciepłej bieli w odcieniu lekko różowym.

4.3. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH

- Warstwy malarskie emulsyjne – jasnourowy, kolor żółtougrowy, kremowougrowy
- Wyprawy tynkarskie cementowo-wapienne

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEN

.....

Występujące na płaszczyznach ścian tynki składają się z pierwotnych wypraw wapienno-piaskowych zachowanych w nieznanym procencie, oraz wtórnych wierzchnich warstw wapienno-piaskowych, wapienno-cementowych, cementowych.

Podczas przebudowy budynku na pierwotnych, zniszczonych wyprawach wapiennych wykonano późniejsze wyprawy tynkarskie wapienno-cementowe i cementowe, zastępując całkowicie oryginał.

Głównym czynnikiem wpływającym na stan zachowania są źle przeprowadzone remonty i naprawy. Wyprawy tynkarskie są niestabilne, ich spistość a co za tym idzie funkcje nośne są niewystarczające.

Miejscowo pojawiają się spękania, rozwarstwienia i ubytki wierzchnich warstw wypraw tynkarskich. Niektóre spękania mają charakter głęboki i możliwym jest że przechodzą również przez mur.

W zewnętrznych warunkach atmosferycznych powstały dalsze uszkodzenia na skutek kondensacji wilgoci pod warstwą powłoki malarskiej mającej zbyt duży opór dyfuzyjny – wtórne powłoki emulsyjne

W wielu miejscach występują zniszczenia w postaci spękań, odspojień, rozwarstwień powierzchniowych oraz zróżnicowanej wielkości ubytków, uszkodzeń wymagających naprawy. Zwraca uwagę degradacja struktury tynków szczególnie w dolnych partiach ścian oraz w miejscach narażonych na bezpośrednie oddziaływanie intensywnych opadów atmosferycznych. Jest to szczególnie wyraźne w strefie cokołowej, widoczne są wysolenia i obszary zawilgocenia związane z migracją kapilarną wody, skutkujące dezintegracją struktury tynku

Powłoki malarskie są miejscowo spękane, miejscami odpajają się w formie pustych, rozległych pęcherzy.

Ogół czynników destrukcyjnych oraz stopień degradacji wypraw tynkarskich wskazują na konieczność podjęcia prac konserwatorskich i konserwatorsko – budowlanych, które trwale wyeliminują procesy niszczące i przywrócą walory techniczne i estetyczne elewacji.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

.....

Celem prac konserwatorskich budynku jest powstrzymanie dalszych procesów destrukcji i przywrócenie elewacji pełni walorów estetycznych w jej pierwotnym wydaniu

Proponuje się odsłonięcie pierwotnych tynków i ich naprawę z nadaniem im oryginalnej kolorystyki w barwach chłodnych bieli i szarości.

7.0. PROGRAM PRAC

.....

1. Usunięcie wtórnych wypraw tynkarskich, odkucie ich sposobem mechanicznym aż do odsłonięcia oryginalnych powłok tynkarskich. Ze względu na wysoki poziom trudności prac muszą być one prowadzone pod nadzorem wykwalifikowanego konserwatora.
2. Dezynfekcja powierzchni tynków preparatem biobójczym, zabieg należy przeprowadzić dwukrotnie.

3. Wykonanie izolacji pionowej - przyjmuje się wykonanie izolacji pionowej przeciwwilgociowej przy użyciu dwukomponentowej masy elastomerowej
4.
 - Odsłonięcie powierzchni muru poniżej poziomu gruntu i oczyszczenie go do nośnego podłoża;
 - Wyrównanie powierzchni muru.
 - Wykonanie izolacji pionowej.
5. Wypełnienie iniekcyjne pustek w murze przy użyciu suspensji na bazie trasy
6. Wzmocnienie podłoża i starych tynków, lub jeśli zasięg destrukcji tynków jest daleko posunięty wzmocnienie wypraw. Należy dołożyć starań by nasycenie preparatami było głębokie i dokładne. Zastosowanie odpowiedniego preparatu będzie określone dopiero po odkryciu oryginalnych tynków i analizie ich spistości.
7. W partiach cokołowych wykonanie tynków renowacyjnych zgodnych z normami i posiadających certyfikat WTA. Wykonanie tynków dokładnie z zaleceniami producenta, zwracając uwagę na normatywne sezonowanie warstw. Zastosowanie zaprawy trasowo-cementowej, jako krzyżowej obrzutki przyczepnej na 50 % powierzchni muru. Po 1 – 2 dniach zastosowanie renowacyjnego, szerokoporowego tynku trasowego, na bazie wapna trasowego i piasku dolomitowego, odpornego na działanie mrozu, do murów zawilgoconych. Grubość tynku od 2-4 cm.
8. Naprawa głębokich spękań starych wypraw tynkarskich zaprawą renowacyjną na bazie trasy z ewentualnym wklejeniem pasów siatki z włókna węglowego.
9. Uzupełnienie drobnych rys i spękań starych wypraw tynkarskich.
10. Uzupełnienie ubytków wypraw tynkarskich zaprawą wapienną o uziarnieniu 3 mm. W razie konieczności dostosowania ziarna do oryginalnych tynków wykonać egalizację tynków z zaprawy wapiennej o drobniejszym ziarnie np. zirno 0,6 mm.
11. Ponowne zagruntowanie całości gruntem na bazie szkła wodnego potasowego o dużej paroprzepuszczalności.
12. Zabezpieczenie wypraw tynkarskich w miejscach szczególnie narażonych na opady atmosferyczne – cokół - hydrofobizacja preparatem „pod farbę”.

13. Wykonanie powłok malarskich powierzchni wypraw tynkarskich ścian zewnętrznych farbą silikatową o wysokiej paroprzepuszczalności $S_d=0,01$, malowanie zgodnie z projektowaną kolorystyką.*

Proponowana kolorystyka:

Detal architektoniczny (bonia, opaski, ekrany) – NCS S 0500-N

Tła (przestrzenie między boniami) – NCS S 1000-N

Cokół – NCS S 2000-N

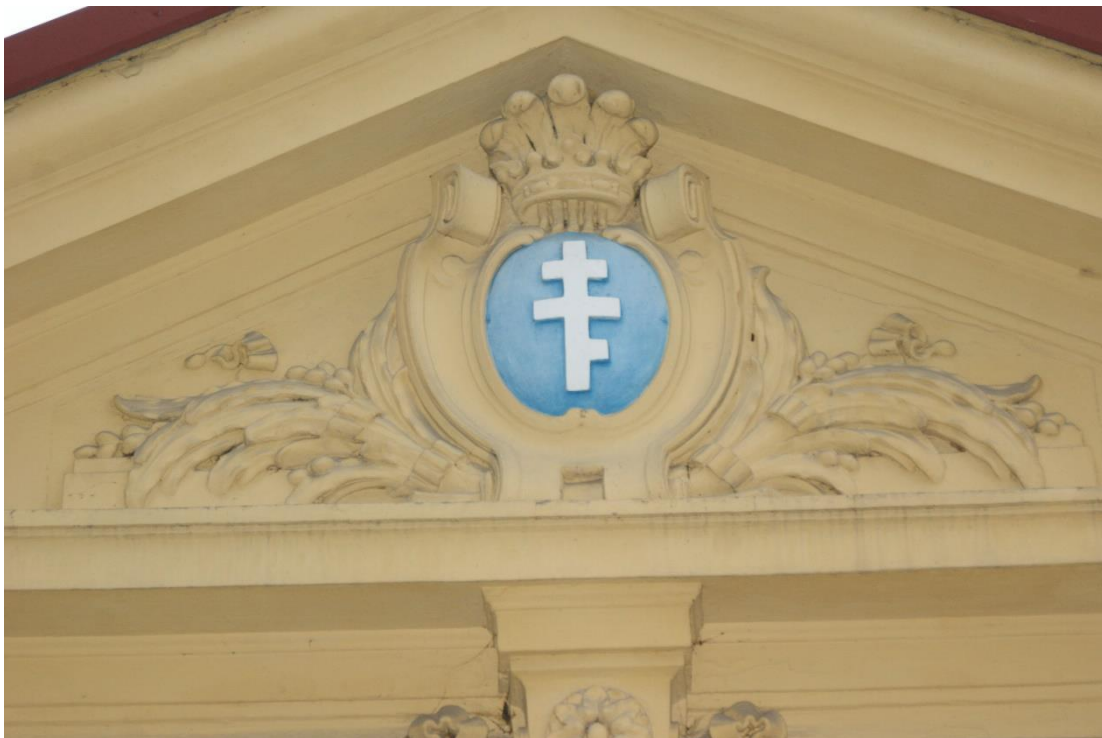
Sztukaterie – NCS S 0502-R

*Próby rozmalowań kolorystyki należy przedstawiać do decyzji Inwestora i WUOZ.

8.0. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

1. Widok na elewację północną (frontową).

2. Tympanon elewacji północnej z herbem Pilawa

3. Latarnia

4. Ściana południowa

5. Zbliżenie detalu, ściana północna

6. Sztukateria wnęki

7. Tył budynku

PORTIERNIA / STARA KORDEGARDA

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

NR REJESTRU ZABYTKÓW : A-1023 z dn. 27.VIII.1979 r.

NR INW. ZBIORU :

1.2 DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ : budynek parkowy typu pawilonowego

TEMAT: Portiernia / Stara Kordegarda

DATOWANIE: budowla datowana na lata 1890-1904 r.

TECHNIKA ORYGINAŁU: budynek jednoizbowy, parterowy

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA, KRĄG:

SYGNATURA: brak

INSKRYPCJE : brak

LOKALIZACJA: budynek o charakterze stróżówki, usytuowany przy bramie od strony ul 3-go Maja między pomnikiem Św. Jana Nepomucena a obecną Szkołą Muzyczną na terenie parku zamkowego w Łąncucie.

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK: Muzeum - Zamek w Łąncucie, ul. Zamkowa 1, 37-100 Łącut

WYKONAWCA: ARTNOVA Konserwacja Zabytków s. c. , ul. Sowińskiego 5/1, 91-485 Łódź

ZLECENIODAWCA: PASPROJEKT, ul. Plantowa 5, Nadarzyn

WYMIARY/KSZTAŁT: budynek wzniesiony na planie kwadratu z dachem

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE, REMONTY): TAK X NIE -

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK X NIE -

2.0. HISTORIA OBIEKTU

Portiernia została wybudowana w czasie wielkiej przebudowy parku przez Potockich. Kolejny ordynat Łąncuta Roman Potocki (1851-1915) przejmował Zamek i ogród w 1885 r. po Alfredzie Potockim, który skupiając się na polityce i gospodarce zaniedbał park.

Działalności Romana Potockiego a zwłaszcza jego żony Elżbiety Łańcucki ogród zawdzięcza odbudowę i rozbudowę. Przekształcając Zamek w nowoczesną, komfortowo wyposażoną rezydencję zadbane również o jego otoczenie. Trwające przez 14 lat prace (od 1890 do 1904) objęły przebudowę ogrodu w jego dotychczasowych granicach oraz rozbudowę w kierunku wschodnim przez przyłączenie dużego terenu. Opracowanie planu parku oraz dozór nad jego realizacją powierzono ogrodnikowi Nathaniela Rothschilda z Wiednia – Maxwaldowi. Pod kierunkiem Maxwalda, pod bezpośrednim kierownictwem Witouschka i przy współudziale dużego zespołu pracowników, powstał duży, angielski park krajobrazowy.³ Podczas odbudowy parku zyskał on nowe ogrodzenia i bramy wjazdowe oraz dwie wartownie, jedną przy głównej bramie wjazdowej od północnego-zachodu – Kordegarda, drugą od południa przy Domu Ogrodników – Stara Kordegarda. Park zamknięto dla publiczności i na stałe strzegli go dozorczy.

Stara Kordegarda - to budynek „Murowany”, jednoizbowy budynek na planie Kwadratu, usytuowany wśród zieleni w pobliżu bramy, koło figury Św. Jana Nepomucena w wejściu po dwóch schodkach od strony zachodniej. Mieści się w nim mieszkanie jednej z pracownic sąsiedniego PGR-u” – źródło z 1972 r.⁴

Obecnie budynek nie pełni funkcji użytkowych i jest zamknięty dla zwiedzających.

3.0. OPIS ANALIZA FORMY FUNKCJI I TRESCI

.....

Budynek w kształcie tradycyjnego domu, na planie kwadratu z dachem dwuspadowym, wejściem i jednym oknem od strony alejki. Dach dwupołaciowy ma spadek w kierunku wschód-zachód. Boczne partie dachu stanowią kontynuację pionu murowanej ściany. Budynek ma ściany ceglane ułożone w różnych watkach:
wątku rzędom naprzemiennym - rząd główek – rząd wózków – ściana zachodnia
fortecznym – same główki – ściana północna, południowa i wschodnia
wózkowy – same wózki – szczyty ścian bocznych.

³ E. Potocka: Łańcut – wspomnienia od roku 1885 do 1915, Łańcut 1915

⁴ E. Baniukiewicz, Park w Łańcucie, Warszawa 1972

Podmurówka kamienna. Elementy tynkowane to niski cokolik, pilastry przy zewnętrznych krawędziach ścian i poziomy pas w górnej części ścian pod okapem dachu biegnący dookoła budynku. Od strony zachodniej elewacja ma drzwi wejściowe drewniane obwiedzione opaską tynkową podobnie jak umieszczone po lewej stronie drzwi okno. Jest o okno wtórne z przebudowy budynku. Okno pierwotne znajduje się prawdopodobnie w ścianie północnej. Jest ono obwiedzione opaską tynkową z kluczami w górnych narożach i po środku opaski górnej. Dach jest obecnie kryty dachówką ceramiczną. Połacie dachu wystają za pion ścian tworząc okapniki po obydwu stronach. W miejscach połączenia dachu i ścian bocznych zostały wymurowane niewysokie attyki. Budynek ma nowe, współczesne orygnnowanie i obróbkę blacharską.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

4.1. BADANIA STRATYGRAFICZNE

W celu ustalenia technologii wykonania i kolorystyki budynku wykonano odkrywki sondażowe w miejscach gdzie mogły się pierwotnie znajdować oryginały powłoki – wyprawy tynkarskie i warstwy malarskie

ODKRYWKA NR 1. – PILASTER POŁUDNIOWEJ ŚCIANY BUDYNKU

Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		Cegła ceramiczna pełna	--	I	1890 - 1905
2		Tynk cementowo-wapienny podkładowy	10 mm	II	II poł. XX w.
3		Szlichta cementowo-wapienna	3 mm		
4		Warstwa malarska dyspersyjna żółta	0,2 mm		

Fot. odkrywki.

Pozostałe wykonane odkrywki powieliły ustalenia z Odkrywki nr 1. Wynika z nich, że pasty tynku w formie pilastrów, cokołu i fasety są przetynkowanie wtórnie. Brak jest oryginału (wypraw tynkarskich i warstw malarskich) jednak fotografia archiwalna i sposób opracowania powierzchni sugeruje, że pilastry i cokół powtarzają układ oryginału. Wtórne tynki pochodzą z okresu przebudowy budynku w latach powojennych, kiedy zamurowano werandę i przebudowano dach Portierni. Z powodu braku oryginału nie sposób określić pierwotną kolorystykę partii oryginału.

Wtórne są także fugi między ceglami, również wymienione podczas przebudowy, obecnie cementowe.

4.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Pierwotnie forma budynku była inna. Budynek posiadał otwartą werandę na znacznej części ściany zachodniej, wejście do budynku znajdowało się w głębi werandy. Na werandę prowadziły stopnie. Budynek był ceglany, nietynkowany. W narożach budynku znajdowały się pilastry biegnące przez całość ścian – jedyny element dekoracji architektonicznej. Kolorystyka pilastrów nie jest możliwa do ustalenia na podstawie badań stratygraficznych (oryginał nie zachował się) natomiast zachowana fotografia archiwalna sugeruje, że pilastry były jaśniejsze od ceglanych ścian. Miał charakterystyczny dach symetryczny, czteropołaciowy w formie spłaszczonego hełmu o wygiętych połaciach. Podobny dach jest obecnie umieszczony na pawilonie Elizeum na terenie parku. Dach był w partii okapu wsparty na symetrycznie rozmieszczonych konsolach być może wystających zakończeniach belek stropowych. Na

szczycie dachu umieszczona była mała sterczynka. Pierwotny dach był wykonany prawdopodobnie z dachówki ceramicznej.

1. Widok na park od strony południowej, w tle widoczna Portiernia i Dom Ogrodników (Szkola Muzyczna), z archiwum Mł.

4.3. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH

- Warstwy malarskie emulsyjne – kolor żółty
- Wyprawy tynkarskie cementowo-wapienne (pilastry, opaski okienne i drzwiowe, cokół, gzyms/faseta)
- Mur ceglany – wtórna zabudowa ściany zachodniej, nadbudowy w ścianach bocznych dachu dwuspadowego
- Fuga cementowa między cegłami
- Dach kryty dachówka ceramiczną
- Drzwi wejściowe
- Okno ściany zachodniej
- Orynnowanie

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEN

Stan zachowania budynku jest nienajlepszy. Do zniszczenia oryginalnego wystroju przyczyniły się zewnętrzne warunki ekspozycji budynku. Większość ścian składa się z odkrytej cegły a cegła jako materiał mocno porowaty szybko ulega korozji biologicznej i mechanicznej. Cegły są powierzchniowo zanieczyszczone. Budynek przez wiele lat narażony na działanie czynników atmosferycznych uległ naturalnym procesom starzenia. Jednakże przeprowadzony stosunkowo niedawno (współcześnie) remont elewacji w znacznym stopniu ją odświeżył. Partie tynkowane są na pierwszy rzut oka w dobrym stanie jednakże zastosowanie tynku z dużą ilością cementu i farby dyspersyjnej wywołało kumulacje soli rozpuszczalnych w wodzie i dezintegrację struktur tynku. Zastosowanie szczelnego materiału nie wpływa dobrze na stan cegły pod tynkiem która nie mogąc swobodnie oddawać wilgoci straciła spoiwość. Również zastosowane farby dyspersyjne nie są polecane do zabytków ze względu na niską paroprzepuszczalność, niską odporność na atak mikrobiologiczny i słabą światłotrwałość. Fuga została wymieniona na wtórną fugę cementową. Miejscami występują braki w fugie, głównie w szczytach bocznych ścian. Dach budynku nie jest w najlepszej kondycji, dachówki są miejscami obluzowane i porażone mikrobiologicznie – mchy, porosty. Komin budynku wymaga przemalowania, jako element najbardziej narażony na czynniki atmosferyczne uległ największym zniszczeniom. Z racji na ukształtowanie terenu, duży spadek w kierunku od parku do budynku budynek powinien zostać uzbrojony w izolacje fundamentów. Całość zniszczeń wpływa niekorzystnie na estetykę budynku.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

Celem prac konserwatorskich budynku jest powstrzymanie dalszych procesów destrukcji i przywrócenie elewacji pełni walorów estetycznych. Ze względu na zły stan zachowania dachu i konieczność jego przełożenia i naprawy należy rozważyć możliwość odbudowy dachu na kształt dachu pierwotnego o charakterystycznym kształcie

Elementy tynkarskie proponuje się odtworzyć w materiale odpowiednim (patrz punkt 7.0) i nadać im kolorystykę na wzór detalu budynku Szkoły Muzycznej ze względu na utrzymanie

jedności stylowej. Stolarkę okienną i drzwiową proponuje się zunifikować kolorystycznie – kolor brąz – ustalony na podstawie fotografii archiwalnej.

Mur ceglany i cokół kamienny należy poddać standardowym zabiegom konserwatorskim pamiętając o impregnacji.

7.0. PROGRAM PRAC

1. Oczyszczenie cegły z wtórnych nawarstwień - mycie przy użyciu profesjonalnej chemii do czyszczenia kamienia i myjki wysokociśnieniowej. Należy zwrócić uwagę by siła strumienia nie była zbyt mocna i nie uszkodziła cegieł. W przypadku małej skuteczności działania zabiegu należy rozważyć możliwość piaskowania muru drobnym ścierniwem np. pył dolomitowy w osłonie wodnej. Próby czyszczenia przedstawić do akceptacji Inwestora i WUOZ.
2. Usunięcie fugi w miejscach spękanych, odspojonych lub zdeintegrowanych.
3. Odgrzybianie elewacji preparatem grzybobójczym.
4. Wykonanie izolacji pionowej - przyjmuje się wykonanie izolacji pionowej przeciwwilgociowej przy użyciu dwukomponentowej masy elastomerowej.
 - Odślonięcie powierzchni muru poniżej poziomu gruntu i
oczyszczenie go do nośnego podłoża;
 - Wyrównanie powierzchni muru.
 - Wykonanie izolacji pionowej.
5. Wypełnienie iniekcyjne pustek w murze przy użyciu suspensji na bazie trasu.
6. Wykonanie izolacji poziomej od wewnątrz na poziomie posadzki - przyjmuje się wykonanie przepony poziomej metodą iniekcji niskociśnieniowej przy użyciu preparatu na bazie silanów.
7. Usunięcie mechaniczne zdegradowanych partii wypraw tynkarskich ścian, fragmentów odspojonych, rozwarstwionych i spękanych
8. Wzmocnienie zdeintegrowanych strukturalnie zachowanych na ścianach warstw tynków cementowo-wapiennych, gruntowanie penetrującym preparatem krzemianowym.
9. Wzmocnienie strukturalne partii zwiertzałych cegieł przy użyciu preparatów opartych na estrach kwasu ortokrzemowego.
10. Wykonanie reperacji ubytków cegieł:
 - wypełnienie ubytków masą mineralną w odpowiednio dobranym kolorze.

Opracowanie formy kitów.

11. Uzupełnieni brakującej spoiny w dobranym do otoczenia kolorze
12. Miejscowe odtworzenie powierzchni wypraw tynkarskich zgodnie z wymaganą fakturą wapienno-cementową renowacyjną zaprawą cienkowarstwową.
13. Zabezpieczenie wypraw tynkarskich w miejscach szczególnie narażonych na opady atmosferyczne np. na i nad gzymsami, hydrofobizacja preparatem „pod farbę” ograniczającym możliwość penetracji wilgoci.
14. Wykonanie powłok malarskich powierzchni wypraw tynkarskich ścian zewnętrznych farbą żelazo-krzemianową o bardzo wysokiej paroprzepuszczalności $S_d=0,01$, malowanie zgodnie z projektowaną kolorystyką.*

Proponowana kolorystyka:

NCS S 0500-N i NCS S 1000 N – mischon w proporcji 1:1

15. Hydrofobizacja elewacji preparatem opartym na siloksanach.

Decyzja w sprawie zachowania lub rekonstrukcji dachu na wzór oryginału do decyzji Inwestora i WUOZ. Wykonanie zgodnie z projektem.

8.0 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

1. Elewacja zachodnia

2. Elewacja północna

3. Elewacja południowa i wschodnia

4 Elewacja wschodnia.

PAWILON ELIZIN

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

NR REJESTRU ZABYTKÓW : A-1023 z dn. 27.VIII.1979 r.

:

.....

1.3 DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ : budynek parkowy typu pawilonowego

TEMAT: Pawilon Elizin

DATOWANIE: budowla datowana na lata 1890-1904 r.

TECHNIKA ORYGINAŁU: budynek murowany o charakterze otwartego pawilonu/ wiaty wspartej na kolumnach i kryty dachem z blachy na otwartej drewnianej więźbie dachowej

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA, KRAJ:

SYGNATURA: brak

INSKRYPCJE : brak

LOKALIZACJA: u zbiegu granic parku północnej i wschodniej, na wzniesieniu parku zamkowego.

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK: Muzeum - Zamek w Łańcucie, ul. Zamkowa 1, 37-100 Łańcut

WYKONAWCA: ARTNOVA Konserwacja Zabytków s. c. , ul. Sowińskiego 5/1, 91-485 Łódź

ZLECENIODAWCA: PASPROJEKT, ul. Plantowa 5, Nadarzyn

WYMIARY/KSZTAŁT: budynek wzniesiony na planie prostokąta z hełmiastym dachem

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE, REMONTY): TAK X NIE -

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK X NIE -

2.0. HISTORIA OBIEKTU

Pawilon został wybudowany w czasie wielkiej przebudowy parku przez Potockich na przełomie XIX i XX w. Posadowiony w pobliżu stawu, pierwotnie drewniany pawilon z napisem „Elizin”⁵, którą to nazwę nadał nowo powstałemu parkowi Roman Potocki na cześć swej żony.⁵ Obecnie budynek murowany, otwarty, nieco zapomniany przez zwiedzających ze względu na swoje oddalone położenie.

3.0. OPIS ANALIZA FORMY FUNKCJI I TREŚCI

Budynek pawilonowy na planie prostokąta otwarty, zadaszony. Ściany budynku formują kształt wydłużonej podkowy. Altana murowana z czerwonej cegły, zwrócona frontem na południe. Dach na drewnianej więźbie dachowej w formie hełmu. Otwarta część budynku jest wsparta na sześciu kolumnach. Kolumny stoją na postumentach i wielokątnych bazach, mają proste, kostkowe kapitele także o kształcie wielokąta, charakterystyczny kształt nadaje im wyraźne entazys. Centralna część pawilonu jest wysunięta, co sprawia że przestrzeń między dwoma środkowymi kolumnami formuje rodzaj daszku. Dach jest czteropółaciowy, połacie są esowato wygięte i zbiegają się z ostry czubek. Dach obecnie jest wykonany z arkuszy blachy tytanowo-cynkowej (?). Więźba dachowa drewniana jest nieosłonięta od dołu. Mur ceglany jest ozdobiony poziomymi pasami tynkowanymi, które tworzą rodzaj boniowania.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

4.1. BADANIA STRATYGRAFICZNE

W celu ustalenia technologii wykonania i kolorystyki budynku wykonano odkrywki sondażowe w miejscach gdzie mogły się pierwotnie znajdować oryginały powłoki – wyprawy tynkarskie i warstwy malarskie

⁵ E. Baniukiewicz, Park...

ODKRYWKA NR 1. – KOLUMNA TRZECIA OD LEWEJ STRONY

Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
2		Cementowo-odlew	Ok. 30 cm	I	Przełom XIX/XX
3		Warstwa malarska w kolorze złamanej bieli	0,2 mm		
4		Warstwa malarska dyspersyjna ugrowokremowa	0,2 mm		

Fot. Odkrywki nr 1 – 1. cementowy odlew, 2- biała warstwa malarska, 3 – obecna warstwa malarska

Pozostałe wykonane odkrywki powieliły ustalenia z Odkrywki nr 1. Kolumny są odlewani wykonanymi z betonu, tynki pasów boniowania są wykonane z zaprawy cementowej, bardzo twardej i spójnej. W pierwotnej wersji kolorystyka detalu była jasna – złamana biel tzw. biel historyczna. Fugi między cegłami są wymienione na nowe cementowe.

4.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Obecny budynek nie uległ większym przekształceniom od momentu swojego powstania. Ściany wzniesione z cegły ceramicznej pełnej, fuga pierwotnie zapewne na bazie tynku wapienno-cementowego. Więźba dachowa drewniana, dach kryty blachą. Wnętrze budynku pierwotnie mieściło zapewne ławki do odpoczynku skąd można było podziwiać widok na park.

4.3. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH

- Warstwy malarskie emulsyjne – kolor żółty
- Wyprawy tynkarskie cementowe - detal architektoniczny
- Fuga cementowa między cegłami

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEN

.....

Stan zachowania budynku jest dość dobry. Do zniszczenia oryginalnego wystroju przyczyniły się zewnętrzne warunki ekspozycji budynku i brak dozoru, co poskutkowało widocznymi efektami działania wandalii. Większość ścian składa się z odkrytej cegły które są powierzchniowo zanieczyszczone. Budynek przez wiele lat narażony na działanie czynników atmosferycznych uległ naturalnym procesom starzenia. Jednakże przeprowadzony stosunkowo niedawno (współcześnie) remont elewacji w znacznym stopniu ją odświeżył. Partie tynkowane są na pierwszy rzut oka w dobrym stanie jednakże zastosowanie tynku z dużą ilością cementu i farby dyspersyjnej wywołało kumulacje soli rozpuszczalnych w wodzie. Zastosowanie szczelnego materiału nie wpływa dobrze na stan cegły pod tynkiem która nie mogąc swobodnie oddawać wilgoci straciła spójność. Również zastosowane farby dyspersyjne nie są polecane do zabytków ze względu na niską paroprzepuszczalność, niską odporność na atak mikrobiologiczny i słabą światłotrwłość. Fuga została wymieniona na wtórną fugę cementową, która jest w dobrym stanie. Dach jest w dobrej kondycji, podobnie jak więźba dachowa. Drewno więźby wymaga jedynie ponownego zabezpieczenia. Głównym

zniszczeniem budynku jest obecność licznych napisów, graffiti zarówno na murach jak i na elementach tynkowanych. Niechciane malunki wpływają niekorzystnie na estetykę budynku, sprawiają że jest on mało przyjazny dla zwiedzających.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

.....

Celem prac konserwatorskich jest przywrócenie budynkowi pełni walorów estetycznych i ekspozycyjnych. Ze względu na liczne napisy i graffiti sprawia on wrażenie zaniedbanego i jest mało atrakcyjny dla zwiedzających. Budynek zostanie zatem oczyszczony z niechcianych nawarstwień i zabezpieczony na przyszłość systemem antygraffiti. Rozwiązaniem może być także zastosowanie monitoringu tego miejsca z jednoczesnym uatrakcyjnieniem obiektu. Warto rozważyć zakomponowanie dekoracyjnych roślin wokół budynku, ustawienie waz z kwiatami a nawet ławeczek wokół.

7.0. PROGRAM PRAC

.....

1. Oczyszczenie cegieł z wtórnych nawarstwień - mycie przy użyciu profesjonalnej chemii do czyszczenia klinkieru i myjki wysokociśnieniowej. Należy zwrócić uwagę by siła strumienia nie była zbyt mocna i nie uszkodziła cegieł. Do usuwania napisów zastosować odpowiednią chemię czyszczącą.
2. Odgrzybianie elewacji preparatem.
3. Wzmocnienie zdeintegrowanych strukturalnie zachowanych na ścianach warstw tynków cementowych, gruntowanie penetrującym preparatem krzemianowym.
4. Wykonanie reperacji ubytków cegieł:
 - wypełnienie ubytków masą mineralną w odpowiednio dobranym kolorze.
 - Opracowanie formy kitów.
5. Uzupełnieni brakującej spoiny w dobranym do otoczenia kolorze
6. Zabezpieczenie wypraw tynkarskich w miejscach szczególnie narażonych na opady atmosferyczne np. na i nad gzymsami, hydrofobizacja preparatem „pod farbę” ograniczającym możliwość penetracji wilgoci.

7. Wykonanie powłok malarskich powierzchni wypraw tynkarskich ścian zewnętrznych farbą żelazo-krzemianową o bardzo wysokiej paroprzepuszczalności $S_d=0,01$, malowanie zgodnie z projektowaną kolorystyką.*

Proponowana kolorystyka detalu:

NCS S 0500-N i NCS S 1000-N – mischton w proporcji 1:1

8. Hydrofobizacja elewacji preparatem opartym na siloksanach.
9. Nałożenie systemu antygraffiti zgodnie z technologią branżową – należy wybrać system zapewniający wieloletnią efektywność działania i skorzystać z usług profesjonalnej firmy zapewniającej systemowy serwis gwarancyjny.

8.0 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

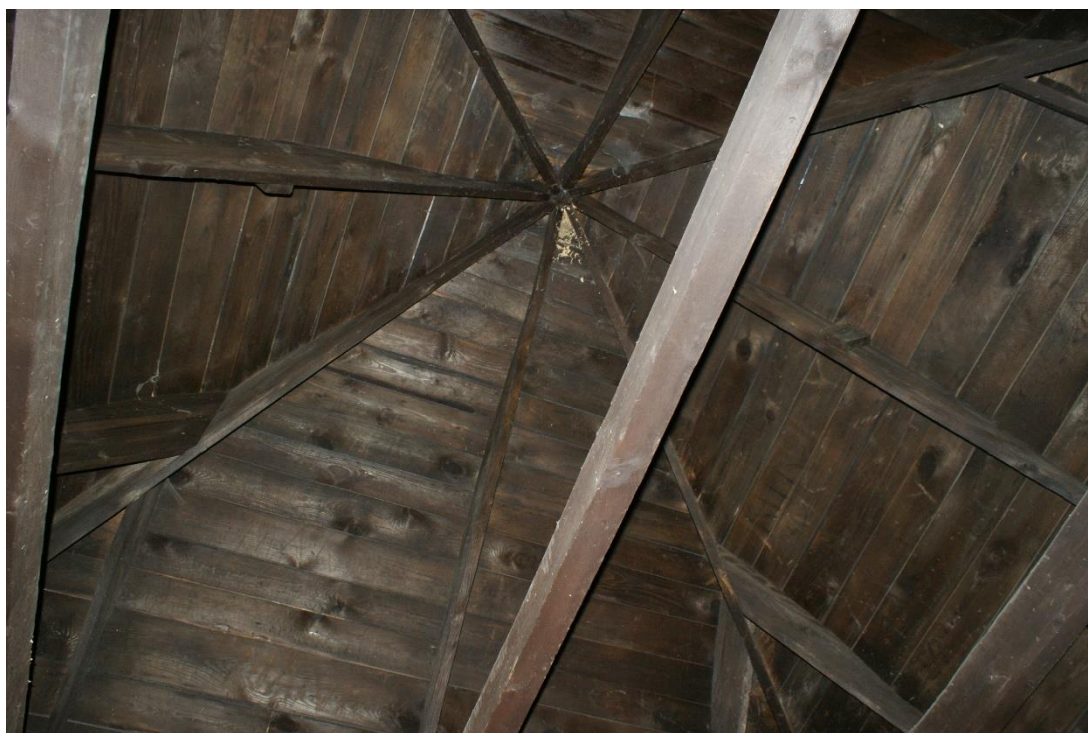
1. Widok od frontu

2. Widok z boku, od strony zachodniej

3. Pawilon widziany od strony wschodniej

4. Widok na wachlarzową więźbę dachową
5.

PERGOLA DREWNIANA

1.4 DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ : budownictwo drewniane szkieletowe

TEMAT: drewniana pergola

DATOWANIE: budowla datowana na lata powojenne

TECHNIKA ORYGINAŁU: budowla z altaną w środkowej części i symetrycznie, półkoliście odchodzącymi skrzydłami, służąca jako podpora dla pnących kwiatów i krzewów

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA, KRAJ:

SYGNATURA: brak

INSKRYPCJE : brak

LOKALIZACJA: pergola otacza kort tenisowy

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK: Muzeum - Zamek w Łańcucie, ul. Zamkowa 1, 37-100 Łańcut

WYKONAWCA: ARTNOVA Konserwacja Zabytków s. c. , ul. Sowińskiego 5/1, 91-485 Łódź

ZLECENIODAWCA: PASPROJEKT, ul. Plantowa 5, Nadarzyn

WYMIARY/KSZTAŁT: centralnie ustawiona altana w kształcie koła z dwoma ramionami w formie otwartych, półkolistych alejek obudowanych ażurową konstrukcją

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE, REMONTY): TAK X NIE -

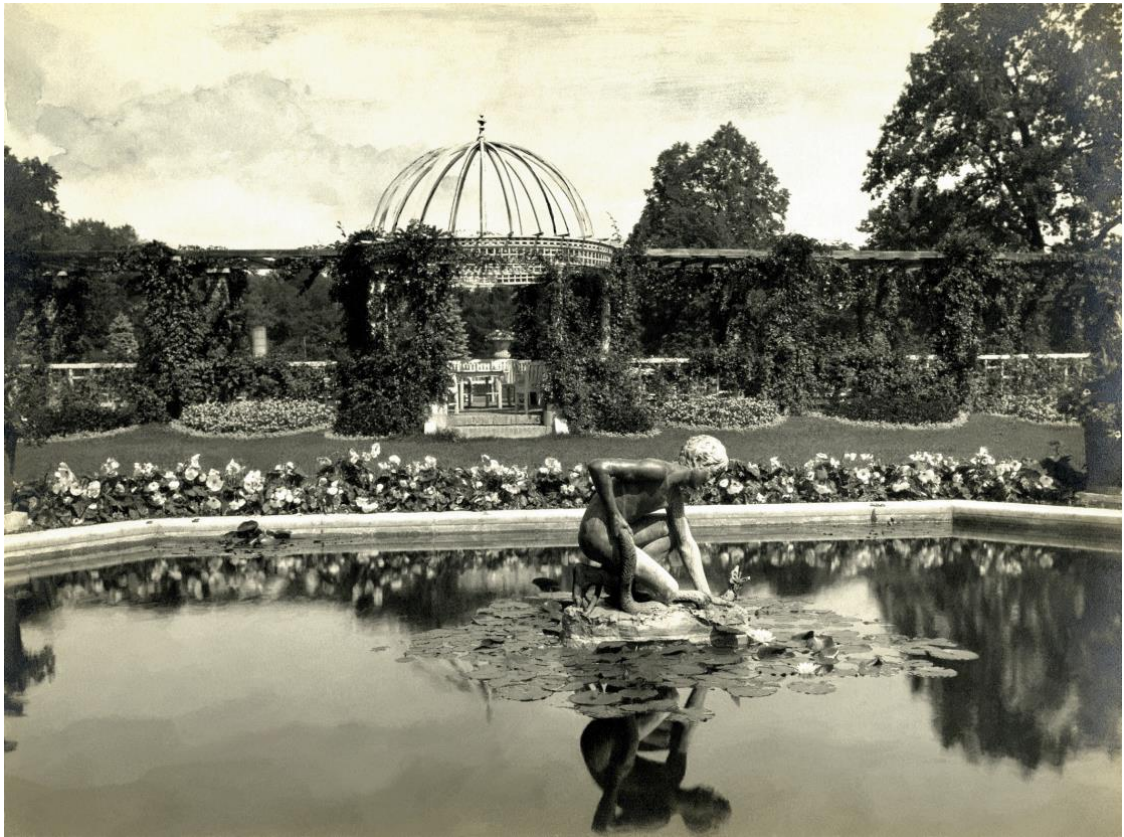
WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK - NIE -

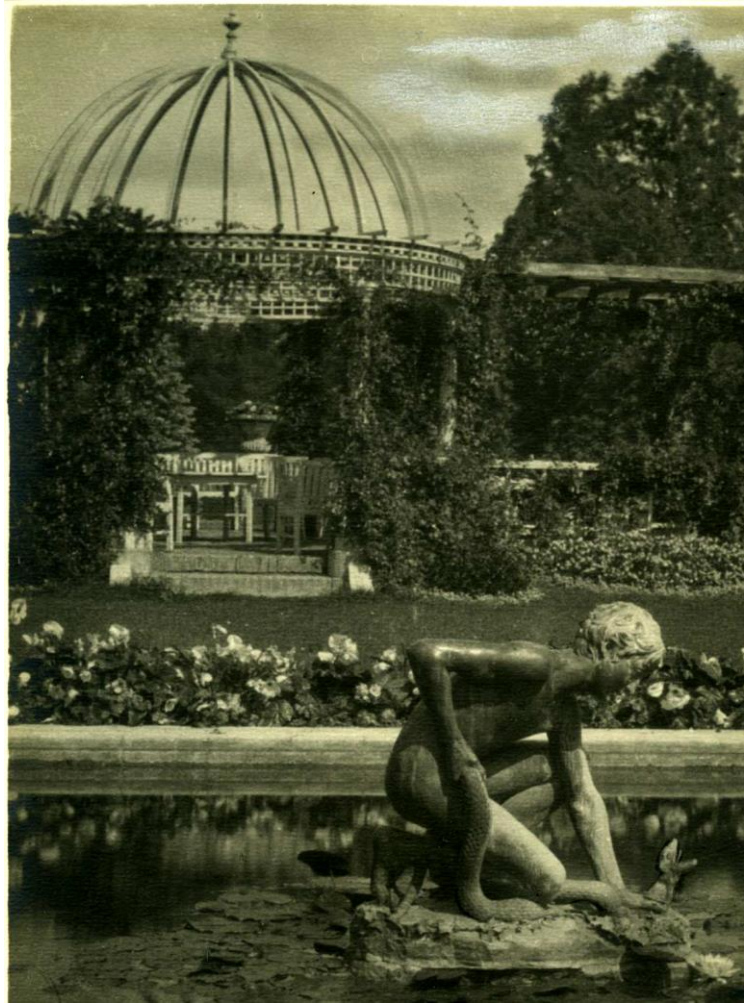
2.0. HISTORIA OBIEKTU

.....

Pergola powstała w miejscu zniszczonej podczas działań wojennych Palmiarni. Przez krótki czas na miejscu Palmiarni istniał trawnik porośnięty różami. Następnie ostatni ordynat Alfred Potocki założył w tym miejscu kort tenisowy, kort otoczono półkolistą pergolą, pnąciami i kwiatami. Dwie marmurowe wazy przeniesiono na tyły kortu tenisowego⁶. Przed pergolą pozostał jeszcze z czasów istnienia palmiarni basen w wodą i fontanną oraz rzeźby zapaśników.

⁶ E. Baniukiewicz, Park w Łańcucie, Warszawa 1972

Pergola była miejscem wypoczynku i widownią dla rozgrywanych meczy tenisowych. W części okrągłej altany istniały pierwotnie ławki wypoczynkowe.

3.0. OPIS ANALIZA FORMY FUNKCJI I TREŚCI

Pergola wykonana w całości z drewna, miała za zadanie osłonic kort od wiatru a jednocześnie stworzyć atrakcyjne miejsce do wypoczynku. Głównym miejscem była centralnie ustawiona altana w postaci pseudosklepionej kopuły ustawionej na kanelowanych kolumnach. Kolumny rozmieszczone są symetrycznie, od strony wejściowej para, kolejno po trzy półkolumny przytwierdzonych do ceglanego filara po obu stronach pergoli, za alejką kolejne dwie na ceglanym filarze i w głębi od strony kortów pojedyncze. Kolumny podtrzymują otwartą pseudokopułę w postaci samych półkolistych żeber. Między kolumnami a kopułą znajduje się biegnąca po okręgu kratownica. Od głównej altany na boki odchodzą alejki gruntowe obudowane kratownicą. Boki alejek mają równomiernie rozmieszczone murowe z cegły filary które połączone są drewnianą balustradą w formie kratownicy. Murowane filary są połączone zdwojoną belką poprzeczną po jednej i drugiej stronie alejki. Na tej konstrukcji spoczywają belki poprzeczne w dość małych odstępach. Całość obrośnięta jest dość konkretnie winobluszczem i inną roślinnością pnącą czyli zgodnie z pierwotnym zamysłem konstrukcji.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

4.1. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Pergola jest budowla dość młodą, powstała po I Wojnie Światowej, zatem nie zdążyła ulec wielu przemianom. Pierwotnie, tak jak dziś, była to konstrukcja wykonana z drewna osadzona na ceglanych, czworokątnych słupach. Bazy drewnianych kolumn są wykonane ze sztucznego kamienia. Pergola była malowana na biało. W opracowaniu Piotrowskiego na temat parku jest to dokładnie opisane jako „lakierowana na biało”⁷. Natomiast belki konstrukcji przesklepienia

⁷ Piotrowski...

były ciemne, być może w kolorze drewna bądź malowane na zielono. Białe były również meble ogrodowe ustawione w centralnej części pergoli –altanie. Były to dość proste, drewniane ławy o żeberkowych, ażurowych oparciach. Możliwym jest że podobne ławy były ustawione w bocznych alejkach pergoli, jako miejsce odpoczynku dla spacerujących. Pergola była pierwotnie usytuowana wyżej niż grunt co widać na archiwalnych fotografiach, prowadziły na nią niewysokie schodki ze spływami. Przed pergolą od strony południowej znajdowały się półkoliste nasadzenia z niewysokich roślin co dodawało jej eleganckiego, zadbanego charakteru. W pierwotnym założeniu przed pergolą również od strony południowej usytuowany był płytki basen w fontanną pośrodku – rzeźbą chłopca duszącego węża z brązu (obecnie rzeźba znajduje się w Oranżerii). Basen był dookoła obsadzony dekoracyjnymi roślinami.

ODKRYWKA NR 1 – BALUSTRADA PERGOLI CENTRALNEJ ALTANY

Nr	Oznaczenie graficzne warstwy	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1		drewno	--	I	Ok 1920
2		Farba podkładowa ciemnozielona	0,2 mm	II	II poł XX w.
3		Farba olejna jasnoseledynowa	0,2 mm		

Fotografia ukazuje wtórne warstwy malarskie, zieloną i seledynową

4.2. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH

- Wymienione elementy drewniane
- Warstwy malarskie olejne: zielona i seledynowa

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

.....

Głównym czynnikiem niszczącym w przypadku pergoli jest zewnętrzna ekspozycja obiektu. Drewno jako materiał budowlany jest stosunkowo nietrwały i potrzebuje specjalnej ochrony. Drewno pergoli jest mocno zbutwiałe, jego struktura uległa znacznemu osłabieniu. Dużym problemem jest korozja biologiczna a w szczególności porażenie przez grzyby. Ma brunatny kolor i jest miejscami na wskroś wilgotne, prawdopodobnie jest to zgnilizna brunatna. Prócz głębokiego porażenia przez grzyby widoczny jest także powierzchniowy atak mikroorganizmów – zielone kolonie glonów. W związku z rozpadem strukturalnym elementów drewnianych stały się one także niewytrzymałe mechanicznie. Miejscowo występują pęknięcia i rozszczepienia. Pergola była wtórnie pomalowana na kolor ciemnozielony a później na seledynowy. Pierwotna kolorystyka nie zachowała się i jest znana tylko z opisów i zdjęć archiwalnych. Cokoły kolumn ze sztucznego kamienia są mocno zniszczone. Maja wiele pęknięć, pierwotnie malowane na kolor biały obecnie farba łuszczy się i odpada. Cokoły również są pokryte zielonymi koloniami glonów.

6.0 CEL ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

.....

Celem prac konserwatorskich przy pergoli jest powstrzymanie dalszych procesów destrukcji i przywrócenie budowli pełni walorów estetycznych. Zabiegi w tym wypadku powinny polegać na działaniach mających na celu przywrócenie walorów wizualnych obiektu i funkcji nośnych jego konstrukcji. W tym celu niezbędna będzie wymiana wielu elementów

drewnianych, być może zrekonstruować całe fragmenty pergoli w nowym, odpowiednio przygotowanym materiale.

Zaleca się przywrócenie oryginalnej, białej kolorystyki obiektu - altana centralna i balustrady alejek oraz ciemnozielony kolor belek pseudzadaszenia. Pozostałe elementy należy poddać typowym pracom konserwatorskim.

7. 0. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

1. Dokumentacja fotograficzna stanu zastanego
2. Wytypowanie (na podstawie ekspertyzy mikologicznej i oględzin) elementów do wymiany
3. Usunięcie elementów przeznaczonych do wymiany i utylizacja (elementy skażone przez grzybnie mogą stać się źródłem zakażenia dla innych elementów drewnianych)
4. Wymiana elementów drewnianych na nowe – należy zadbać by elementy wykonane były z drewna suchego i sezonowanego, nie porażonego przez grzyby i owady
5. Oczyszczenie elementów pozostałych z łuszczącej się farby - szczotki metalowe, ewentualnie środki chemiczne do usuwania przemalowań olejnych.
6. Wykonać odgrzybianie elementów drewnianych - preparat nanosić natryskowo dwukrotnie z dwutygodniowym odstępem.
7. Wykonać niezbędne naprawy konstrukcyjne – wzmacnianie.
8. Elementy baz ze sztucznego kamienia:
 - Oczyszczyć z nawarstwień wtórnych - myjka wysokociśnieniowa
 - Uzupełnić braki
 - Wymalowanie powłok barwnych w kolorze NCS S 0500-N
 - Impregnacja

9. Zaszpachlowanie szczelin i ubytków drewna specjalną zaprawą w systemie produktów mineralnych na podłoża drewniane, pasta wytworzona z wypełniacza ze spoiwem systemowym
10. Wykonanie powłok barwnych w kolorze białym farbami mineralnymi do drewna – altana pergoli, boczne kratki balustrady:
 - Zaimpregnowanie elementów drewnianych (grunt systemowy)
 - Wykonanie wymalowań (farba mineralna).
11. Zaimpregnowanie drewna górnej części pergoli – belki poprzeczne między ceglanymi filarami, belki poprzeczne, brązowym systemowym, transparentnym impregnatem do drewna tak aby zachować oryginalny rysunek drewna.

8.0. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

1. Pergola, widok od frontu od strony południowej

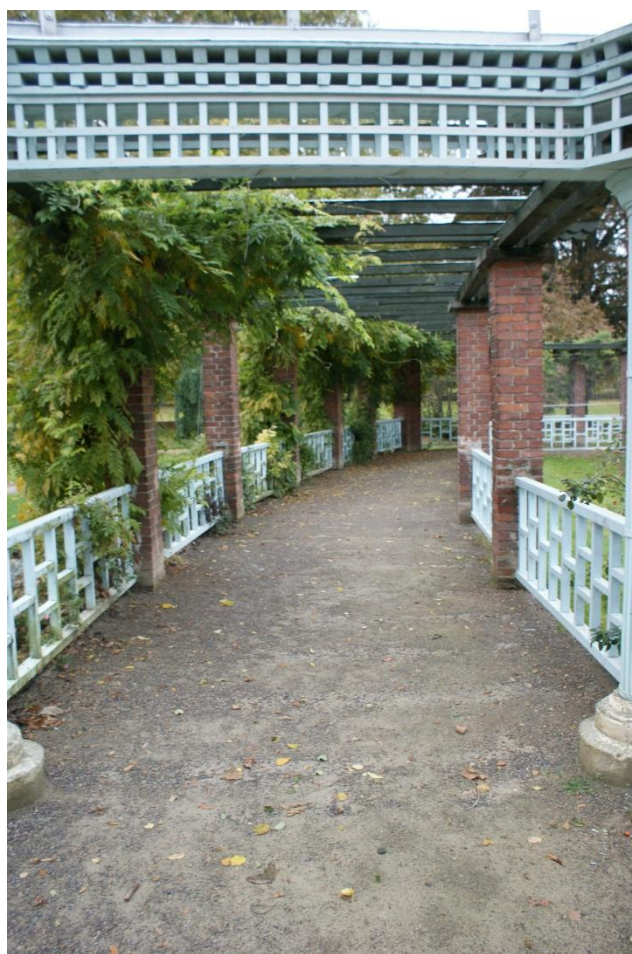
2. Widok na altanę centralną

3. Zbliżenie balustrady

4. Fragment altany, widok na wewnątrz

5. Widok na alejkę

6. Widok na pseudosklepienie pergoli z samych żeber

7. Widok na alejkę i pokrycie belkami poprzecznymi

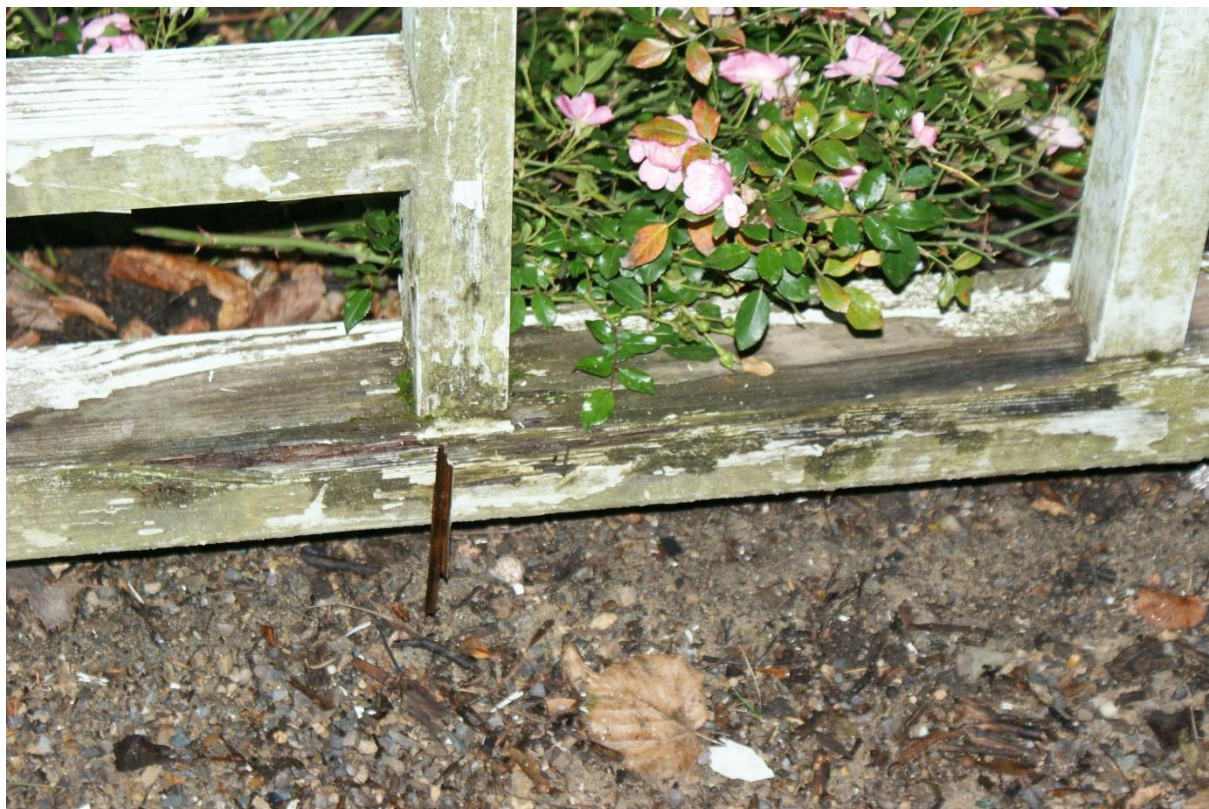
8. Fragment altany, widok na wnętrze altany

9. Cokoły kolumn drewnianych

10. Widok na zagłonięcie balustrady

11. Zniszczenia balustrady

12. Zniszczenia balustrady

13. Zniszczenia balustrady

14. Wtórne warstwy malarskie widoczne na balustradzie

POSĄG MATKI BOSKIEJ WRAZ Z COKOŁEM

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

NR REJESTRU ZABYTKÓW :

NR INW. ZBIORU :

1.5 DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ : Posąg z blachy cynkowej na kamiennym cokole

TEMAT: Matka Boska w typie *Immaculata* na stylizowanym neogotyckim postumencie z kamienia

DATOWANIE: 1852 r

TECHNIKA ORYGINAŁU: posąg z blachy cynkowej

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA, KRAJ: rzeźbiarz nieokreślony

SYGNATURA: brak

INSKRYPCJE : O MARYJO BEZ GRZECHU POCZĘTA MÓDL SIĘ ZA NAMI A.D. MDCCCLII

LOKALIZACJA: północno-zachodnia część parku, przy ogrodzeniu

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK: Muzeum - Zamek w Łańcucie, ul. Zamkowa 1, 37-100 Łańcut

WYKONAWCA: ARTNOVA Konserwacja Zabytków s. c. , ul. Sowińskiego 5/1, 91-485 Łódź

ZLECENIODAWCA: PASPROJEKT, ul. Plantowa 5, Nadarzyn

WYMIARY/KSZTAŁT: posąg – 1,25 x 0,80 m, cokół 2,00 x 0,78 x 0,78

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE, REMONTY): TAK - NIE X

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK - NIE X

2.0. HISTORIA OBIEKTU

Figura została ustawiona w 1852 roku na terenie należącym do miasta, który później na przełomie XIX i XX w. został zakupiony przez Romana Potockiego i włączony w teren parku. Umieszczona na cokole inskrypcja – prośba o modlitwę oraz rodzaj przedstawienia: Maria depcząca węża, pozwala przypuszczać że figura powstała w określonej intencji. Umieszczona

na cokole data -1852 pozwala wiązać fundację rzeźby z panującą w tym czasie zaraza cholery, która nie ominęła też Łańcuta. Posąg mogli zatem ufundować obywatele miasta.

3.0. OPIS ANALIZA FORMY FUNKCJI I TRESCI

Posąg Matki Boskiej w typie *Immaculata* – stojącej na półkuli, deptającej węża. Madonna opiera na głowie węża zgięta, lewą, wysuniętą do przodu nogę. Ręce rozłożone dłońmi na zewnątrz, z dłoni odchodzą promienie. Głowa wysunięta do przodu i pochylona w dół, okolona nimbem z gwiazdami. Długie włosy opadają na plecy. Niewiasta ubrana w długą szatę i luźny płaszcz ułożony w ostro łamane fałdy, przerzucony przez prawy bok. Podstawa rzeźby jest ośmioboczna. Posąg ustawiony jest na ośmiobocznym cokole zwieńczonym profilowanym, zgierowanym gzymsem. Na ścianach bocznych cokołu w jego górnych częściach znajdują się dekoracyjne neogotyckie maswerki. Płyta cokołowa wykonana z betonu. Po obu stronach pomnika umieszczone są wieloboczne, metalowe latarnie. Całość jest otoczona stylizowanym, neogotyckim ogrodzeniem z furtką we frontowej części.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

4.1. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Rzeźba wykonana z blachy cynowej w segmentach łączonej przez lutowanie stopem cynowo-ołowianym. Poszczególne elementy blachy były wylwane na formę wykonany przeważnie z brązu lub mosiądzu. Rzeźba jest pusta w środku osadzona prawdopodobnie na konstrukcji z metalowych płaskowników, ze względu na znaczną giętkość blachy. Można przypuszczać że pierwotnie blacha cynkowa była miedziowana metodą elektrochemiczną o czym świadczy charakterystyczny sposób powstawania uszkodzeń, drobniotkich białych kropek na ciemnoszarym tle określanych mianem „polka dots”. Konserwacja rzeźb miedziowanych wymaga za każdym razem indywidualnego podejścia.

Postać stoi na murowanym, dużym cokole w formie ośmiokątnego kubika. Cokół jest kamienny, prawdopodobnie bazaltowy. Postument pod cokołem wylany został z płyt betonowych w formie stopni.

Ogrodzenie jest żeliwne, montowane w formie całych odlewanych przęseł. Podobnie latarnie boczne – także są żeliwne, malowane na czarny kolor.

4.2. TECHNIKA WARSTW I ELEMENTÓW WTÓRNYCH

Metalowy posąg z czasem został pomalowany farbami olejnymi, szata była biała, płaszcz błękitny, wał zielonkawy z cętkami, półkula niebieska, podstawa żółta. Warstwy malarskie usunięto z rzeźby w 2002 r.

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEN

.....

Pomnik Matki Boskiej przedstawia zniszczenia typowe dla rzeźb z blachy cynkowej. Posąg jest skorodowany, na powierzchni blachy widoczna jest szara warstewka –zasadowy węglan cynku. Jest to warstwa zabezpieczająca głębsze warstwy metalu. Miejsca łączeń-lutów uległy większym zniszczeniom niż sama blacha. Spawy są w wielu miejscach rozpeknięte – pękanie naprężeniowe, a od nitów spływają zacieki korozji. Miejscowo występują zazielenienia spowodowane glonami. Mocno pocięta jest blacha promieni i nimbu.

Naprawy wymaga również kamienny cokół pomnika. Bloki kamienne są spękane i klawiszją. Fuga wypadła a poszczególne elementy rozeszły się. Zewnętrzna warstwa kamienia jest zwietrzała, pudruje się, ponadto jest mocno pojaśniona co wpływa na estetykę obiektu. Zewnętrzne warunki ekspozycji kamienia przyczyniły się do wypłakania powierzchniowych jego warstw tym samym uwidaczniając jego żyłkowatą strukturę i zatracając pierwotny poler. Płyta cokołowa jest pokryta grubym osadem mikrobiologicznym, również rozspojona.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

Celem prac konserwatorskich posągu jest powstrzymanie dalszych procesów destrukcji i przywrócenie posągom pełni walorów estetycznych i ekspozycyjnych. Należy przeprowadzić zabiegi typowe przy konserwacji blachy cynkowej, nie przewiduje się usuwania naturalnej patyny która stanowi warstwę ochronną.

Kamienny postument wymaga ustabilizowania i zabezpieczenia konstrukcyjnego, ponadto należy przeprowadzić zabiegi typowe dla prac konserwatorskich przy kamieniu.

7.0. PROGRAM PRAC

Posąg:

1. Wykonanie dokumentacji wstępnej (pisemnej, fotograficznej i rysunkowej) w momencie przystąpienia do prac.
2. Oczyszczenie wstępne powierzchni metalu (mycie wodą z detergentem o neutralnym pH).
3. Doczyszczanie chemiczne pozostałości farb – preparaty rozpuszczalnikowe – przed rozpoczęciem działań należy wykonać próbę in situ w celu określenia bezpieczeństwa zabiegu.
4. Naprawa spawów.
Spawy należy wykonać z lutów o składzie: jedna część ołowiu, jedna część cyny, blachę przed spoinowaniem należy dokładnie oczyścić z patyny, w przypadku stosowania do lutowania kwasu solnego z cynkiem niezbędna jest dokładna neutralizacja miejsca działania środkiem zasadowym.
5. Zabezpieczenie powierzchni blachy warstwą wosku mikrokrystalicznego 195 (bezbarwny) – roztwór w toluenie. Warstwy woskowe należy polerować po odparowaniu rozpuszczalnika.
6. Sporządzenie dokumentacji fotograficznej i opisowej obiektu po konserwacji

Postument:

1. Usunięcie obłuzowanych fug, odkucie ich sposobem mechanicznym
2. Dezynfekcja powierzchni kamienia preparatem biobójczym, zabieg należy przeprowadzić dwukrotnie.
3. Wypełnienie iniekcyjne pustek w płycie cokołowej przy użyciu suspensji na bazie trasy
4. Usunięcie warstwy zwiertzałego kamienia – delikatne szlifowanie powierzchni materiałami ściernymi o drobnym ziarnie, ewentualnie przy użyciu szlifierki rotacyjnej aż do momentu usunięcia warstwy zwiertzałego kamienia i uzyskania ciemnoszarego zwartego bazaltu.
5. Opracowanie masy imitującej oryginalny materiał na bazie żywicy epoksydowej, z dodatkiem wypełniacza: drobno zmielonego marmuru, strąconego węgla wapnia, mielonego szkła, pigmenty barwiące.
6. Uzupełnienie ubytków, szczelin spękań, drobnych wżerów masą imitującą naturalny bazalt (j.w.)
7. Opracowanie formy i powierzchni uzupełnień.
8. Pogłębienie warstwy poleru na powierzchni.
9. Wykonanie złoceń w partii napisu:
 - oczyszczenie z ugrzewanej farby
 - założenie mikstionu
 - złocenie płatkami szlagmetal
 - zabezpieczenie złoceń lakierem samochodowym bezbarwnym lub żywica sztuczna konserwatorską, roztwór w toluenie (10%)
10. Zabezpieczenie powierzchni kamienia woskiem mikrokrystalicznym, polerowanie dopiero po całkowitym wyschnięciu warstwy. Zabezpieczenie kamienia zależy od staranności i grubości nałożonej warstwy stąd zabieg ten jest niezwykle ważny.

Płyty cokołowe:

1. Oczyszczenie z wtórnych nawarstwień - mycie przy użyciu profesjonalnej chemii do czyszczenia kamienia i myjki wysokociśnieniowej i specjalistycznej chemii
2. Usunięcie mikroorganizmów:
 - Ręczne usunięcie mchów i porostów
 - Odgrzybianie preparatem grzybobójczym. Odgrzybianie elewacji preparatem grzybobójczym.
3. Wykonanie izolacji pionowej cokołu ogrodzenia

- zaprawa trasowo-wapienna do wyrównania podłoża.
- powłoka hydroizolacyjna

4. Wykonanie reperacji ubytków betonu:

- wypełnienie głębszych ubytków masą mineralną do uzupełnienia betonu
- wypełnienie powierzchniowych ubytków, rys i pęknięć masą mineralną w odpowiednio dobranym kolorze.

5. Scalanie kolorystyczne systemem farb laserunkowych żelowo-krzemianowych do betonu w kolorze naturalnego betonu dobranym do istniejącego

6. Hydrofobizacja cokołów preparatem opartym na siloksanach.

8.0 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

1, Całość pomnika.

2. Zbliżenie Posągu Matki Boskiej

3. korozja na powierzchni cynkowej blachy, charakterystyczne białe kropki tzw. polka pots

4. Zbliżenie napisu na cokole

5. dekoracja w formie maswerków, okablowanie

6. Pęknięcia podstawy postmentu, zniszczenia kamienia

7. Zniszczenia podstawy postumentu

8. Boczna latarnia

9. Górna część trzonu latarni

10. Płyty cokołowe posągu

11. Stojak latarni.